

Шляхом Прометея

Нарис

Про Івана Бенедиктовича Бровка я вперше почув на початку 90-х років минулого століття від мудрого науковця, академіка АПН України, доктора педагогічних наук Євгена Андрійовича Пасічника. Цей чудовий педагог і методист, дізнавшись, що я обрав темою свого кандидатського дослідження аналіз образу–персонажа, порадив: «Почитайте посібник Івана Бровка та Михайлини Коцюбинської «Аналіз літературного твору». Він хоч і давній, 1959 року випуску, але надзвичайно цікавий і мудрий. Якщо ж знайдете, безперечно...». Я подякував, закарбувавши у пам'яті імена авторів, та й кинувся на пошук книги, зовсім не звернувши уваги на останні слова мудрого педагога...

Та не так сталося, як гадалося... У кількох столичних наукових бібліотеках мені чомно відповіли, що такої книги у каталозі їхніх книгозбірень немає..., порадили звернутися ще кудись. І лише в бібліотеці Академії педагогічних наук України літня жіночка-бібліотекар порадила не шукати цю книгу, мовляв, десь році у 1961-му, було спеціальне розпорядження партійних органів, щоб цю книгу із фондів бібліотек вилучити, як ідеологічно ворожу, а на її авторів було накладено покарання..., їх позбавили роботи. Я подякував, і похнюпивши голову, подався на вокзал, щоб встигнути на приміську електричку.

Як завжди, допоміг випадок... На столичному вокзалі я зустрів свого колегу і наставника, проректора з навчальної роботи Ніжинського державного педагогічного інституту імені Миколи Гоголя, кандидата філологічних наук, доцента Петра Макаровича Никоненка. Завжди привітний і усміхнений він радо вітав мене... Зрадів цій зустрічі і я..., хороший попутник в дорозі – подарунок долі! Саме там, в електричці на Ніжин, я повідав своєму сивочолому колезі про свої клопоти... Петро Макарович уважно поглянув на мене і неспіхом промовив: «Не журися, вирішимо твою проблему. Книга Івана Бровка є у моїй приватній бібліотеці. Купив ще студентом, коли навчався у Чернівецькому університеті... Я добре, пам'ятаю цю історію, коли її вилучали..., хлопці радили позбавитися, бо могли і з вишу виключити, часи такі були, а я таки зберіг... і не жалкую. Так що дам почитати, але попереджаю - з поверненням». Моїй вдячності не було меж..

Уже на наступний день я тримав у руках безцінний дарунок... книгу «І.Б. Бровко, М.Х. Коцюбинська, Г.К. Сидоренко. Аналіз літературного твору. Радянська школа, 1959 рік». Скажу відверто – книга допомогла! За час роботи

над дисертаційним дослідженням мені доводилося кілька раз її опрацьовувати. І кожного разу відкривав для себе щось нове, важливе... Чим же не вгодила книга радянським ідеологам та літературознавцям? Чому її не допустили до радянської школи? Та тому, що авторський колектив заклав у її основу передову, новаторську ідею – будувати літературознавчий аналіз образу-персонажа, образу літературного героя, на основі його ментальних рис характеру. Тобто, образ українця слід вивчати враховуючі його вроджені, національні риси... Адже дитина при народженні, отримує від батька і матері, генетичні, спадкові риси характеру... своєрідний генетичний код. Він закладається в людину ще до процесу виховання. Ось звідки у нас прагнення до вільнолюбства... Дійсно таки так... Україна – не Росія!

Книга писалася у ті часи, коли відбувалася так звана «хрущовська відлига», коли народжувалося «шістдесятництво», коли змінювалися підвалини національної культури... Це було лише кілька років, а далі прийшов «застій»! Ні, країна ще за інерцією продовжувала розвиватися: ми підкорили космос, розорали цілину, відбудували міста – заселивши їх прямокутниками «хрущовських багатоповерхівок»..., але в духовній сфері країна вже готувалася до «сплячки». Формувалася нова спільність – «радянський народ», а тому усе національне було поза законом. Прикладом цього може слугувати творча доля справжньої українки, племінниці великого Сонцепоклонника, Михайлини Хомівни Коцюбинської. Але це тема для окремої розмови...

А що ж Іван Бенедиктович Бровка? Втративши роботу викладача у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка він переїхав до... Ніжина! І з травня 1963 року до серпня 1967 року працював доцентом кафедри педагогіки та психології Ніжинського державного педагогічного інституту імені М.В. Гоголя. Це був яскравий період його творчої біографії. Про нього мені розповідали його колеги, а згодом і мої викладачі, вікопомні Тамара Дмитрівна Пінчук та Олена Лаврентіївна Богма... Але про це згодом. Життя Івана Бенедиктовича Бровка – це яскрава сторінка становлення нової української інтелігенції, яка згодом приведе Україну до незалежності. Це життя варте детальної оповіді...

Переді мною особова справа Івана Бенедиктовича Бровка – доцента кафедри педагогіки та психології Ніжинського державного педагогічного інституту. Уважно вчитуюсь у кожний рядок... Власноруч написані сторінки про багато чого можуть повідомити. Розлогий стрімкий почерк, за означенням графологів, свідчить про активний, непосидючий темперамент, а ще про відкритість людини... Нахил букв при письмі – майже прямі – про урівноваженість характеру. Каліграфічність – про естетичні уподобання... Охайність – про педантичну точність. Думки сформульовані чітко, логічно,

грамотно – усе це свідчить, що писала освічена, ерудована людина... Отож, почнемо з автобіографії.

Іван Бенедиктович Бровко народився 15 січня 1915 року в селі Маячка Кобеляцького (нині Нехворощанського) району Полтавської області в селянській родині. За зізнанням самого Івана Бенедиктовича, яке він озвучив у інтерв'ю Євгену Сверстюку, що записане Василем Овсієнком 8 листопада 1998 року, його батьки мали 5 гектарів орної землі, худобу, а тому до колгоспу не поспішали. Отож, виховувався він в українській родині селянина-середняка, серед чеснот якої були в пріоритеті любов до праці, любов до землі, любов до людини. Саме таких і намагалася зламати радянська система. Батько, Венедикт Андрійович Бровко, 10 років служив на флоті у місті Владивостоці і рідко бував вдома. Лише у 1928 році повернувся з флоту і вирішив господарювати. Побудував нову хату, насадив сад, викопав криницю в саду. Але, як згадує Іван Бровко, прийшли комсомольці – забрали корову, кобилу, збіжжя, - змусили вступати в колгосп... Батько вирішив повернутися на флот. У травні 1933 року попрощався із сім'єю, та й поїхав..., більше про нього нічого й не чули, десь згинув на чужині.

Мати, Наталія Федосіївна Карпенко, була жінкою освіченою, вільно читала і писала. Її батько, Феодосій Карпенко, служив у особистій охороні імператора Олександра, після демобілізації, повернувся в село Канава, що побіля Маячки, і був учителем у сільській школі. Усі його шість дочок закінчили школу, в якій він працював. За часів УНР очолив владу в Кобеляцькому повіті. Отакий був дід у Івана Бровка! Це згодом вплине на його подальшу долю...

У своїй автобіографії Іван Бенедиктович писав: « В 1922 році я вступив до школи в Маячці, сім класі якої закінчив у 1930 році. У цьому ж році був зарахований студентом Червоноградського педагогічного технікуму». Тут Іван Бенедиктович злукавив, про що зізнається у своїх спогадах, які побачили світ у 2004 році. Насправді ж після закінчення семирічки у рідному селі він поїхав до Харкова і вступив до медичного технікуму. Розпочав навчання, але за те,що його батьки були «середняки», його спочатку позбавили стипендії, а за півроку й зовсім виключили із технікуму. Ось такий мав «соціальний гріх». Ось про що замовчав І. Бровко у своїй автобіографії.

З Харкова він їде до Червонограда, успішно складає вступні іспити і стає студентом Червоноградського педагогічного училища. У своїх «Спогадах» він згадує: «Не судилося мені закінчити й педтехнікум. Восени 1932 року на Україні розпочався голод. Я разом з іншими студентами покинув навчання і поїхав додому. 60 кілометрів ішов пішки до Царичанки, що на

Дніпропетровщині. Ішов і шукав під снігом мерзлу кукурудзу – так їсти хотілося... У Царичанці мене призначили вчителем семирічної школи в село Рудки. Так педагогом я й залишився на все своє життя, пройшовши шлях від учителя початкової школи до викладача університету». З 1933 до 1934 року Іван Бровко працював учителем української мови і літератури семирічної школи села Коханівка Харківської області, а з 1934 до 1939 рік – викладачем української літератури в середній школі містечка Рай-Городка Слов'янського району Донецької області. Заочно навчався у Луганському ІНО.

Влітку 1939 року Іван Бенедиктович успішно закінчив мовно-літературний факультет Луганського інституту народної освіти, а восени був призваний до лав Червоної армії.

Служити довелося під Москвою, у містечку Коломна, в артилерійському полку 402 міліметрових гармат-гаубиць. Це був один із найсучасніших у ті часи за озброєнням полк, який на лінії Маннергейма в Фінляндії розбивав вщент надпотужні бетоновані доти. Вага одного снаряда такої гармати - понад сто кілограмів. Оскільки червоноармієць Іван Бровко вже мав вищу освіту, то, по закінченню курсу молодого бійця, йому було присвоєно військове звання сержанта. А потім у його долі була радянсько-фінська війна, яку він пройшов достойно, як справжній воїн. Після закінчення військових дій на кордоні з Фінляндією Івана Бровка направили на навчання до Московського вищого артилеристського училища імені Красіна (прискорений випуск) і у вересні 1941 року, по його закінченню, йому присвоїли військове звання «лейтенант» і призначили командиром однієї з перших батарей «Катюш».

Іван Бенедиктович Бровко – учасник Другої світової війни з жовтня 1941 року і до її закінчення. Пройшов бойовий шлях від оборони Москви до звільнення Варшави і Берліна. Від командира батареї «Катюш» до начальника штабу третьої армійської групи ГМЧ – гвардійських мінометних частин. Воював на Північно-Західному, II-му Прибалтійському, I-му Білоруському фронтах. Війну закінчив майором. Воював сумлінно, героїчно..., про що свідчать його бойові нагороди: ордени Червоного Прапора та Червоної Зірки; медалі «За бойові заслуги», «За оборону Москви», «За звільнення Варшави», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні» та інші.

Найтрагічніший спогад про війну, за словами Івана Бенедиктовича, це, коли в січні 1945 року, п'ять днів довелося чекати наказу з Москви про наступ на Варшаву, в якій вирувало польське повстання... Наші війська вже стояли у передмісті Варшави, а наказу все не було... Кремль жадав щоб гітлерівські війська втопили у крові польське національне повстання...

Саме тоді, у Празі (передмістя Варшави), штаб Третьої армійської оперативної групи розмістився у двоповерховому особняку якогось польського чи західноукраїнського інтелектуала. Господарів у будинку не було... На другому поверсі майор І.Бровко знайшов велику, аж на чотири кімнати, бібліотеку. Одна з кімнат повністю була наповнена україномовною літературою. Рідкісні видання з історії та літературознавства... Праці Грушевського, Винниченка, Єфремова, Русової..., твори Шевченка, Пантелеймона Куліша, Бориса Грінченка, Олександра Кониського..., памфлет Фрідріха Ніцше «Генеалогія моралі», російськомовний переклад 1908 року. Надзвичайно цікаві і рідкісні книги... Після тривалих вагань, («всеодно солдати на цигарки скурять, або ж топитимуть груби»), Іван Бенедиктович відібрав сто найцінніших книжок та й відніс до свого штабного авто... Отак вони і мандрували з ним до кінця війни. Високі армійські чини поверталися з війни з вагонами трофейних витворів мистецтва, родинним сріблом, хутрами. А майор Бровко привіз у Кобиляки бібліотечку рідкісної літератури, яку згодом перечитає увесь квіт українського «шістдесятництва».

У автобіографії героя моєї оповіді жодного рядка про його службу у Радянській Армії у повоєнний період. Зрозуміло ж, державна таємниця... , лише просто і лаконічно: «З травня 1945 року по серпень 1947 року проходив службу в складі Групи радянських окупаційних військ в Німеччині. В 1948 році демобілізувався з рядів Радянської Армії в званні майора».

Лише за часів незалежності України, у книзі Ол. Шаргея «Космічні і земні орбіти Ю.В. Кондратюка» (*Дніпропетровськ: Січ, 1996, с. 276-283*) Іван Бенедиктович опублікує статтю-спогад про свою працю з С. Корольовим.

« Коли ми прийшли в Берлін, я уже опублікував у військових журналах три статті про те, як «Катюші» застосовувалися в бою. Це послужило однією з причин, щоб включити мене в комісію вчених, яка мала вивчати німецьку ракету «ФАУ». Ця комісія називалася «Постріл», у ній керівником був Корольов, згодом визначний учений у галузі аерокосмічної техніки. Була у мене досить цікава співпраця з Сергієм Павловичем Корольовим». Не ставлю собі за мету глибоко вдаватися у аналіз цієї співпраці, хто бажає може прочитати про це у названій вище книзі, або ж у інтерв'ю записане Василем Овсієнком. Зазначу лише, що завданням Івана Бровка було вивчати інформацію про запуск німецької балістичної ракети ФАУ-2. Фактично він два роки працював в інституті РАВЕ і мав доступ до інформації державних таємниць найвищої категорії..., про це ми поговоримо згодом.

Сам же Іван Бенедиктович у своїх спогадах згадував так: «Я таки добре оволодів ракетною технікою, брав участь у першому запуску ракети ФАУ-2 в

Капустиному Яру». Саме так, у 1946 році, на базі групи «Постріл», була створена дослідна ракетна частина БОП – бригада особливого призначення. Її командиром був призначений генерал-майор А. Тверецький. Командування ж стартовим дивізіоном було доручено майору І. Бровку. Перший запуск ракети «ФАУ-2» (у нас вона називалася А-4) в СРСР був здійснений у жовтні 1947 році. Старт був вдалим...

Можливо і судилася Івану Бенедиктовичу доля дослідника космічних сфер, але перемогла любов до літератури. Восени 1948 року він демобілізувався з лав Радянської Армії і повернувся на Полтавщину, де у Кобиляках жила молодша сестра і старенька мати, але згодом переїхав до Києва. У 1950 році вступив на заочне відділення філологічного факультету Київського державного педагогічного інституту імені М. Горького. З січня 1949 і до червня 1952 року працював завучем середньої школи №4 міста Києва.

Влітку 1952 року Бровко завершує навчання у педагогічному інституті і вступає до аспірантури при Науково-дослідному інституті педагогіки УРСР. Навчаючись на денному відділенні аспірантури Іван Бенедиктович, як кажуть: «з головою поринув у науку». Він багато працює в бібліотеці, апробує власну методичну систему в школах Києва, публікує наукові статті в журналі «Література в школі». У 1955 році успішно завершує навчання в аспірантурі і готує до захисту кандидатську дисертацію. З 1956 року Іван Бенедиктович Бровко викладач кафедри педагогіки Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Викладав педагогіку студентам історичного та філологічного факультетів. У січні 1957 року успішно захистив кандидатську дисертацію і отримав учений ступінь кандидата педагогічних наук. У цьому ж 1957 році, у видавництві «Радянська школа», виходить друком його методичний посібник «Вивчення творчості Олеса Гончара в середній школі». У вересні 1959 року він отримує вчене звання доцента, а у видавництві «Радянська школа» виходить друком вже згаданий раніше методичний посібник «Аналіз художнього твору».

Майже півроку знадобилося «ідеологам радянської системи освіти», щоб розвінчати шкідливий вплив цього посібника. Михайлину Коцюбинську було звільнено з роботи в Інституті літератури, а над Іваном Бровком вже розкинули свої тенета «всюдисуще КДБ». Ось як згадував про цей період свого життя у спогадах сам Іван Бенедиктович: «Травень 1960 року видався для мене вкрай напруженим і контрастним. Спочатку ніби йшло все гаразд. Я завершив писати і підготував до захисту докторську дисертацію. Одразу ж після першотравневих свят мені запропонували очолити кафедру педагогіки при Київському держуніверситеті, де я тоді працював доцентом. Здавалося, небо в мене було безхмарним, а попереду – чекала чесна і сумлінна праця...»

Все змінилося враз... « У середині травня мене терміново викликав до себе міністр вищої освіти Даденков і велів негайно виїхати в Чернівці й приєднатися до комісії з перевірки місцевого університету. Прибувши до Чернівців, я побачив, що на мене й справді з нетерпінням чекав голова комісії доцент Чернявський. Але, як виявилось пізніше, не скільки для допомоги в роботі, стільки для того, щоб узяти під контроль кожен мій крок і кожне слово. Адже саме в той час, коли я перебував у Чернівцях, в Києві органи безпеки піддали прискіпливому допиту і залякуванню моїх рідних, знайомих, а також викладачів та студентів. Навіть мою стареньку маму, яка на той час поверталася з Києва на Полтавщину, зняли з поїзда, завели в окрему кімнату на вокзалі в Полтаві і грубо та безтактно обшукали».

Далі все відбувалося за відпрацьованим десятиліттями сценарієм... Повертаючись із Чернівців Іван Бровко був затриманий кадебістами в Києві. Його відвезли додому, пред'явили документи на обшук квартири і майже день люди в цивільному прискіпливо вивчали його домашню бібліотеку. Були конфісковані книжки Грушевського, Єфремова, Винниченка, Софії Русової, твори Олександра Олеса, Богдана Лепкого..., а ще праці Бердяєва, Фрейда і цілої низки інших філософів. Все це у ті часи вважалося забороненою літературою.

Доцента Івана Бровка, разом з частиною його бібліотеки, відвезли на Володимирську, 33. Кинули в камеру..., а згодом пред'явили звинувачення: «Наклеп на ленінську національну політику і антирадянська діяльність». Тиждень протримали у в'язниці..., багатогодинні допити свідчили про те, що його хочуть залякати, зламати психологічно, змусити зректися своїх переконань, але не ув'язнювати..., мало про що він почне говорити у таборі..., адже допущений був до державних таємниць..., отож має бути під наглядом. З Бровком особисто розмовляв начальник республіканського КДБ генерал Шульженко.

30 травня 1960 року його звільнили..., а вже 31 телефоном Іван Бровко був викликаний до університету на засідання партбюро. Розглядалася його персональна справа – звинувачували в антирадянщині... Секретаря партбюро особливо обурювало те, що доцент Бровко дозволяв собі цитувати на лекціях Грушевського, «этого злейшого врага украинского народа». На захист викладача ніхто з колег не підвівся... Вирок був завчасно підготовлений – виключити доцента І.Б. Бровка з КПРС і позбавити його права на викладання в університеті. Проголосували одноголосно...

Ось як сам Іван Бенедиктович у своїх спогадах згадує цей день: «Останнім і самотнім залишав я аудиторію червоного корпусу. Вигнаний,

принижений, затаврований, я в душі назавжди прощався з університетом, який любив і яким пишався... Коли повернув на бульвар Шевченка з лави де сиділо кілька студентів підхопився юнак і пішов мені назустріч. Зупинився, взяв за плечі й сказав: «Іване Бенедиктовичу, тримайтеся, ми вас любимо, спасибі вам за все те добре, що ви нам подарували». Поцілував, так само стрімко повернувся й пішов до своїх друзів. Це був Володя Підпалый, молодий поет, мій студент з філфаку. Його поцілунок, його щире слово, мов цілющі ліки, додали мені сил – зник розпач, і я знову відчув упевненість у собі, в правоті власних переконань».

Другий дзвінок, який зцілів душу Івана Бенедиктовича, пролунав наступного дня. Телефонував Борис Дмитрович Антоненко-Давидович, відомий український письменник, перекладач, мовознавець..., запропонував зустрітися, поговорити..., зголосилися зустрітися наступного дня на квартирі Антоненка-Давидовича. Іван Бенедиктович зрадів цій зустрічі.

Прізвище письменника Антоненка-Давидовича було легендарним у ті часи у колах київської інтелігенції. Чудовий письменник, мовознавець він за свої національні погляди і твори у 1935 році був засуджений до смертної кари. Згодом вирок замінили десятьма роками ув'язнення, яке він відбував у Сибіру. Відбувши повний термін він повернувся до Києва, а у 1946 році був знову заарештований і без суду позбавлений волі. Згодом був засуджений на довічне заслання... У 1957 році Б. Антоненко-Давидович був реабілітованим, відновлений у членах Спілки письменників України. Ось яка людина зателефонувала, щоб підтримати затаврованого викладача...

Саме з цієї зустрічі і почалася двадцяти п'яти річна дружба між цими справжніми синами України. Давидович увів Бровка у коло своїх друзів, познайомив із Є. Сверстюком, І. Дзюбою, В.Стусом..., вони разом мандрували до Батурина, Мотронівки..., але це вже буде згодом. А тоді, при першій зустрічі, він не дав затухнути у серці молодого викладача отому вогнику віри у таке ще далеке національне майбутнє!

Високе партійне керівництво також не поспішало позбавитись від комуніста Івана Бровка. Рішення партбюро не затвердили... Ні, роботи в університеті його, безперечно, позбавили..., але рішення про виключення з членів партії змінили, замінили суворою доганою із занесенням до особової картки.

Уважно вчитуюсь в «Особистий листок з обліку кадрів», який він подав на конкурс до Ніжинського педагогічного інституту в травні 1963 році. У пункті 17. на запитання: «Чи маєте ви партстягнення?» Бровка відповідає: «Так. Суворая догана із занесенням в облікову картку за допущену політичну нестійкість, що виразилася в непартійних узагальненнях з національного питання».

Так вже історично склалося, що Ніжин став 101 кілометром Києва... Всім відомий той факт, що всіх неблагонадійних громадян висилали з Москви аж за 101 кілометр. Так було від світанку радянської влади і аж до 90-х років. На Україні таким своєрідним 101 кілометром став Ніжин... Усі, хто мав клопоти з офіційною владою (мова іде про викладачів вищої школи) потрапляли до Ніжинського педінституту: у 20-30-ті роки – професори Федір Великохатько та Кость Штепа, доценти Петро Одарченко, Вадим Дорошенко, Микола Сайко; у 40–50-ті роки - прфесор Іван Чапля, доценти Олександр Королевич (Лесь Гомін), Григорій Васильківський, Андрій Костінов; у 60-ті роки - доценти Григорій Аврахов, Іван Шпаківський, Іван Бровко, Пінтус Самородницький..., дещо пізніше Павло Сердюк та Степан Пінчук.

У Ніжині на той час уже сформувався осередок національно свідомих викладачів до якого входили доценти Дмитро Наливайко, Леся Коцюба, Володимир Крутивус, Олександр Жовнір, старший викладач Володимир Литвинов.

Іван Бровко у своїх спогадах згодом напише: «Після майже дворічного безробіття, мені нарешті дозволили працювати у вищій школі і дали призначення на посаду доцента психології в Ніжинський педінститут. Це було в 1953 році. Українські національно-визвольні ідеї після розвінчання сталінщини стали швидко прогресувати. На їх основі в педінституті майже стихійно самоорганізувалася група національно свідомих викладачів».

Ось як згадувала про Івана Бенедиктовича його колега по кафедрі доцент Тамара Дмитрівна Пінчук: «Нас познайомив завідувач кафедри Микола Андріанович Ліскевич. Він завів до кафедри красивого сорокарічного чоловіка і сказав : «Знайомтеся , товариші! Це Іван Бенедиктович Бровко, доцент з Києва, буде викладати у нас психологію». Іван Бенедиктович по-військовому схилив голову і посміхнувся... Ця посмішка зачарувала нас. Вона була відкрита і щира. У подальшому Бровко не раз дивував нас своїми енциклопедичними знаннями з літератури, історії, педагогіки. Його лекції, які мені поталанило відвідати, відзначалися глибиною змісту, вишуканістю мови і високою аргументованістю. Це був справжній український інтелігент».

Іван Бенедиктович доволі швидко і легко увійшов у педагогічний колектив. Можливо тому, що значну частину його склали вчорашні воїни-фронтовики: майор М. А. Ліскевич, капітани Г.Г. Аврахов та І.П. Костенко, інші колеги. Міцна дружба на довгі роки поєднала Івана Бенедиктовича з деканом філологічного факультету, відомим українським методистом, кандидатом педагогічних наук Григорієм Герасимовичем Авраховим. У них було багато спільного: обидва офіцери-фронтовики, обидва вчені – методисти, об'єктом їхніх педагогічних досліджень стала українська література, а ще те,

що вони палко і віддано любили Україну.

Саме Г. Аврахов у жовтні 1965 року запросив до Ніжинського педінституту письменника Бориса Антоненка-Давидовича на вечір, присвячений обговоренню його книги «За ширмою». Той дав згоду. Приїзд опального письменника не міг лишитися поза увагою КДБ. Зала Гоголівського корпусу була заповнена вщент, студенти сиділи на підлозі навіть у проходах та під сценою. Вечір розпочав декан факультету, він звернув увагу майбутніх учителів на одвічну проблему у літературі, проблему батьків і дітей, аргументуючи її переконливими прикладами з роману. Після декана слово взяла доцент кафедри української літератури Леся Коцюба. Вона зарахувала роман «За ширмою» до кращих творів всієї після воєнної літератури. Аналізуючи головні образи роману – лікаря Постоловського і його рідної тяжко хворої матері, викладачка сміливо заявила: «Сьогодні за ширмою історії лежить тяжко хвора і безпомічна наша мати Україна, очікуючи смерті, а її сини своєю байдужістю сприяють цьому». Зала сприйняла ці слова оплесками. Антоненко-Давидович був вражений таким глибоким прочитанням і розумінням твору молодого викладачкою. А між Лесею Коцюбою і Іваном Бровком склалися справжні дружні стосунки.

Влітку 1966 року Іван Бенедиктович привозить до Ніжина роздруківку праці Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?». Цей легально написаний молодим вченим лист до ЦК КПУ зазнав ніщивної критики з боку партійців, його автор був звинувачений в націоналізмі і наклепах на радянську дійсність, а сам текст заборонений. Так от, роздруківку саме цього твору і привіз Іван Бровко до Ніжина... Познайомив Аврахова і Коцюбу. Лише ці двоє знали, хто насправді привіз цю працю в Ніжин... Після прочитання вирішили шукати шляхи для передачі цього документа за кордон. Згодом до цієї справи долучилися викладачі Дмитро Наливайко, Олександр Жомнір, Володимир Крутиус, Володимир Литвинов... Саме Олександр Жомнір, читаючи, зробив виправлення у тексті з якими твір помандрував за кордон і у 1968 році був опублікований у Мюнхені, а згодом у Лондоні та Нью-Йорку. Праця Івана Дзюби була перекладена усіма провідними мовами світу і розповіла про справжній стан національної мови в Україні. Стався справжній ідеологічний вибух..., і КДБ кинулося розслідувати.

Не буду переповідати історію передачі тексту за кордон..., хто зацікавиться, може ознайомитися з цим у моїй книзі «Обриси на серці». Зазначу лише, особисто я і до цього часу вражений громадянським і людським подвигом свого педагога Лесі Йосипівни Коцюби. Коли у 1973 році КДБ вийшло на організаторів цієї справи... Були арештовані і доправлені на Володимирську 33, Леся Коцюба та Григорій Аврахов..., які добре розуміли,

що вказувати на причетність Івана Бровка до рукопису аж ніяк не можна. Адже він допущений до державної таємниці..., зв'язок із за кордоном буде одразу перекваліфікований у «державну зраду», а це вже зовсім інша стаття, а головне судитиме військовий трибунал..., а це розстріл. І Леся Коцюба взяла всю провину на себе... Справді громадянський подвиг жінки-патріотки! Але все це буде згодом..., через роки.

Розкриваю останній листок «Особової справи». Особиста заява викладача І.Б. Бровка датована 19 липня 1967 року. Читаю: «В зв'язку з тим, що я обраний за конкурсом і наказом зарахований на нову роботу, прошу Вашого розпорядження звільнити мене від обов'язків доцента кафедри педагогіки та психології ввіреного Вам інституту, Ів. Бровка». Зверху на заяві накладена резолюція ректора Марка Повода: «Звільнити. 22.07.67р.». Так завершився ніжинський період у житті Івана Бенедиктовича Бровка.

Піймав себе на думці: « Як-то поталанило нашому сивочолому вузові, що серед його педагогів були такі викладачі як Іван Бенедиктович Бровка. Скільки юних сердець за ці роки перебування у Ніжині він запалив прометеївським вогнем любові до неньки – України. А як-то повезло Україні, що у неї вирости такі сини!»

Іван Бенедиктович Бровка – щаслива людина... Він дочекався омріяної незалежності. Доля відвела йому довгий вік і для боротьби, і для праці... Після Ніжина він тривалий час працював викладачем у Київському інституті культури..., звідти й пішов на заслужений відпочинок. Був співголовою Українського комітету «Гельсинкі-90», у складі його делегації виступав на засіданні Гельсинської Громадської Асамблеї у Празі в жовтні 1990 року. Відійшов у вічність вчений, воїн і патріот 22 січня 2009 року, відсвяткувавши свою дев'яносто четверту річницю земного життя. Його душа відлетіла у вирій його мрій..., у космос.

Олександр Забарний – письменник, доцент Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Література:

1. Зберегти в собі людину...// Добром нагрите серце. До 90-річчя І.Б. Бровка /Харківська правозахисна група; ред. Василь Овсієнко. – Харків:Фоліо, 2005. -136 с. (С.5-39).
2. Особова справа доцента Бровка І.Б.: архів Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. – Ніжин: - 15с.

